

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Uit een vreemde stal

Ruth 4: 13-17, Matth. 1:1, 5, 6, Joh. 10:16

In 't huis van brood, in Bethlehem,
waar honger werd geleden,
daar rijpt het graan, daar klinkt een stem:
de Heer geeft u zijn vrede!
Naömi, wees niet bitter meer:
naar jou heeft omgezien de Heer
en jij zult moeder worden.
Er spruit nieuw leven uit de schoot
van Ruth, je trouwe lotgenoot:
het leven van een Koning.

En Ruth, die aan Naömi hing,
jij hebt je land verlaten,
jij koos voor Israels kleine kring
en vond er brood en water.
Jij koos voor Israels God, zo groot,
en vond een sterke bondgenoot,
een vorst die jou beschermde.
Er is een losser in het land
En hij gaat voortaan hand in hand
met een van Moabs dochters!

Komt, ziet in Bethlehem een kind:
zijn naam is knecht des Heren.
Een Koning, zeer door God bemind,
zal vriendelijk regeren.
Een Vorst die hongerigen voedt
en die de vreemdeling behoedt.
Een Herdersvorst van schapen
Die komen uit een vreemde stal,
van noord en zuid, van overal.
En Jezus zal ze weiden.

Tekst: Johan Klein
Melodie: Der Tag der ist so freudenreich,
Wittenberg 1533

Ruth = gezellin
Boaz = in hem is sterkte
Obed = knecht (de dienende)
David = beminde, vriend

In dit nummer

Kerkelijk leven - K. de Vries
De dag van de Heer

238

Meditatief - R.R. Roth
Vriendendienst

241

Wandelen met God - B. Luiten
Besneden zijn

243

Achtergronden - A.N. Hendriks
De schuldbelijdenis niet vergeten

245

Achtergronden - J.A. Boersema
Rustdag in een niet-theocratische samenleving (1) 250

Samenleving - J. Westert
Demotie is wat anders dan een treetje lager 252

Meegelezen
Vrouw en ambt 254

Persberichten

De dag van de Heer...

kerkelijk leven

K. de Vries ■

*Zondag is de HEERlijke dag. Die overtuiging spreekt uit het rapport van deputaten 'vierde gebod en zondag': **Zondag, HEERlijke dag.** Christenen mogen blij zijn met de zondag als de dag van Jezus Christus, HEER van de kerk. Maar al te gauw wordt de zondag als een vreselijke dag ervaren. Wanneer spanning of eenzaamheid de dag lang en leeg maken. Wanneer werkdruk je ook op zondag blijft achtervolgen. Maar ook wanneer de zondag tot een strijdpunt wordt binnen de kerken.*

Dit laatste is helaas gebeurd! Door toedoen van broeders en zusters die vasthoudend en openlijk bleven roepen dat de Gereformeerde Kerken het vierde gebod ongeldig verklaard en de zondag verkwanseld hebben. Dat roepen heeft veel schade gedaan. Enerzijds bij mensen die in verwarring de kerken hebben verlaten. Anderzijds bij mensen die zich lieten aanpraten dat de zondagsopvatting ineens veranderd was zodat alles rond de zondag nu onzeker is.

Doel, hoop en gebed van de deputaten is dat de rust rond de zondag en op de zondag terugkeert. En dat de zondag met nieuw enthousiasme als een HEERlijke dag gevierd wordt. In een krachtige en blijmoedige stijl.

Overzicht

Het deputatenrapport zit als volgt in elkaar. Het belangrijkste onderdeel is het eerste hoofdstuk. Daarin bieden deputaten twee dingen aan: a. een korte tekst aan onder de naam *Onderwijs en getuigenis*, waarin de neerslag van het hele rapport uitmondt in een beknopte, getuigende tekst.

b. een *Praktische handreiking*, bestaande uit 20 punten.

Daarna volgen er vier delen.

I. Bijbels-theologische schetsen: dit is het meest omvangrijke deel, ongeveer een derde deel van het rapport. In 9 korte hoofdstukken wordt een studie geboden van alle relevante Schriftgevens.

II. Ethiek van het vierde gebod en de zondag: tegen de achtergrond van deel I wordt een aanzet gegeven tot een ethiek van de zondag.

III. Geschiedenis in houtskoolschets: hoe ging de vroege kerk om met de sabbat en de zondag? Hoe spraken de reformatoren over de zondag en de rust? Is er sprake geweest van verschil van mening over de vraag of uit de Schrift *dwingend* geconcludeerd kan worden dat er een *rechtstreeks* gebod van God is om de zondag als *rustdag* te vieren?

IV. Wetgeving en kerkelijke actualiteit: de huidige wetgeving in ons land op het punt van zondagsrust en zondagsarbeid wordt neergezet; verder wordt er een overzicht gegeven van de gang van de besluitvorming op de synodes Leusden 1999

en Zuidhorn 2002.

De uitgave in boekvorm bevat als toegift twee extra hoofdstukken die geen deel uitmaken van het deputatenrapport als zodanig en ook niet op website GKV.nl staan. Het ene hoofdstuk gaat in op de discussie in de kerkelijke pers, met name in het blad *Reformanda*. In het andere wordt gekeken naar wat anderen kerken over de zondag hebben uitgesproken, te weten de *Christelijke Gereformeerde Kerken* en de *Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika*.

In dit artikel volgt een samenvatting van Deel I, de bijbels-theologische schetsen.

Volgende week D.V. een samenvatting van de overige hoofdstukken en een weergave van het hoofdstuk *Onderwijs en getuigenis*.

Schepping

De woorden uit Gen. 2:2-3 spelen een belangrijke rol in de discussie over de oorsprong van de sabbat. Daar staat dat God op de zevende dag ophield met zijn scheppingswerk; Hij zegende en heiligde die dag. De discussie gaat over de vraag of de Heilige Geest ons duidelijk maakt dat God de zevende dag hier al als rustdag voor de mens instelt. Velen staan op dit standpunt. Zo spreekt de Westminster Confessie van de rustdag als *scheppingsinstelling*. Deputaten zijn van mening dat deze conclusie legitiem is en dat er veel voor te zeggen is.

Tegelijk moet erkend worden dat de conclusie niet hard genoeg is om elkaar in de kerken daaraan te binden. Want in Genesis 2 en in de teksten die hiernaar verwijzen (Mar. 2:27 en Hebr. 4:4) is geen sprake van een expliciete instelling of van een opdracht aan de mensheid. De Here openbaart ons ook niet hoe Adam en Eva werken en rusten beleefd hebben.

Wel kan met zekerheid gezegd worden dat de Here hier zijn *scheppingsbedoeling* ten aanzien van de zevende dag openbaart. Deze bedoeling biedt openingen naar de mens en wacht op een nadere invulling die later zichtbaar wordt. Dat Israëls God als eerste op de zevende dag heeft gerust, wordt het *motief* voor de instelling van de sabbat als wekelijkse rustdag. Daarmee is Gods rusten op de zevende dag een voorspel op de

rustdag die de Here voor zijn volk gaat instellen. Het ziet vooruit naar het tot rust komen van Gods volk bij haar Schepper. Ook mag Gods volk in Gods eigen stijl van werken en 'rusten' het aan haar gegeven weekritme herkennen.

Van schepping naar uittocht

In de geschiedenis van de aartsvaders, zoals beschreven in het boek Genesis, treffen we nergens een verwijzing aan naar de sabbat, evenmin naar een ritme van zeven dagen. Ook in buitenbijbelse bronnen zijn nergens sporen te vinden van een sabbat. In Egypte heeft Gods volk meer dan 400 jaar geleefd in een cultuur met een ritme van tien dagen. Tekent zich hierin iets af van het rusteloos zwoegen van de volken na de zondeval?

Bij de inzet van Gods bevrijding uit Egypte met de instelling van het Pascha gaan de dagen een nadrukkelijke rol spelen. De eerste en de zevende dag van de Paschaweer krijgen een speciaal karakter (Ex. 12:15v): feest voor de Here, niet werken, heilige samenkomsten. Deze dagen vertonen daarmee al trekken van de sabbat. Het woord 'sabbat' komen we in de Schrift voor het eerst tegen in Ex. 16:23. Voor het eerst valt het manna. Op een bijzondere manier verbindt de Here het wonder van brood uit de hemel aan de rustdag, de heilige sabbat (vgl. Neh. 9:14). Hij laat het volk vast wennen aan de zegen van de zevende dag. Vervolgens draagt God op Horeb zijn volk in het vierde gebod op om die dag nu te gaan gedenken. Wijd die dag aan de heilige God door te genieten van zijn gaven en door niet te werken.

De Here laat daarbij zien dat er een verbinding loopt van het vierde gebod naar zijn eigen rusten op de zevende dag van de schepping. Dat God toen die dag al zegende en heiligde, komt nu ten goede aan zijn volk. Mens en dier mogen delen in de zegen van hun Schepper en Verlosser door op te houden met werken, uit te rusten en adem te scheppen (Ex. 23:12). Zo maakt Hij van de sabbat een verbondsteken tussen Hem en zijn uitverkoren volk (Ex. 31:13-16; vgl. Ez. 20:12). Om die reden is de straf op overtreding ook zwaar. Wanneer Mozes in Deut. 5 de Tien Geboden herhaalt, ontbreekt deze verwijzing naar de schepping. In plaats daarvan verwijst Mozes naar Gods werk van bevrijding uit Egypte, uit het slavenbestaan. Aan het motief van de schepping wordt toegevoegd Gods verlossing van zijn volk als nieuw, extra motief om God te dienen op zijn dag.

Sabbat en eredienst

Wanneer de Here aan Mozes instructies geeft voor de bouw van de tent der samenkomst, valt op dat Hij met nadruk aandacht vraagt voor het sabbatsgebod. Het huis van de HEER is nauw verbonden met de dag van de HEER. Wel vindt de offer- en priesterdienst op alle dagen plaats. Maar bijzonder voor de sabbat zijn het sabbats-offer en het verwisselen van de toonbroden. Eten

en drinken, van God ontvangen, worden als dankoffer aan Hem gewijd.

De drie grote feesten zijn feestweken. Niet alleen de zevende dag is een speciale dag voor de Here, ook de eerste dag (!) van de maand en van een feestweek wordt regelmatig als een sabbat gevierd. Op die dagen werkt men niet en zijn er heilige samenkomsten.

De betekenis van het vierde gebod als opdracht om het leven voor de Here te heiligen en in vertrouwen op Hem het werk neer te leggen, krijgt een uitbreiding en intensivering in het sabbats- en het jubeljaar.

Profetie over de sabbat

Israëls profeten hebben meer dan eens de ont-heiliging van de sabbat aan de kaak gesteld. Zij oefenen kritiek op veruitwendiging en vormen-dienst. Ook het handel drijven op sabbat wordt motief voor Gods naderende gericht: verwoesting van de tempel en verbanning uit het land van rust.

Daar staan beloften tegenover aan ieder – Israëliet en vreemdeling – die de sabbat met liefde viert, omdat hij vreugde beleeft aan het dienen van de God.

Ook de toekomst van herstel voor Israël en de volken belooft vernieuwing van het oude sabbatsritme, wekelijks, maandelijks, jaarlijks en op de feesten.

Christus en de sabbat

Christus treedt juist op de sabbat op en gaat daarvoor – naar zijn gewoonte – naar de synagoge. Hij roept vermoeide en belaste mensen op om bij Hem rust te vinden. Niet de sabbat is het concentratiepunt voor Gods volk, maar Christus. Hij wijst er in Mar. 2:27-28 op dat de sabbat 'geworden' (vgl. Joh. 1:3) is om de mens, niet de mens om de sabbat. Als Christus zichzelf vervolgens 'Heer over de sabbat' noemt, valt niet te verwachten dat de rustdag en het vierde gebod als zodanig gaan verdwijnen. Wel kan Hij aan de sabbat en het gebod als Heer een nieuwe bestemming en invulling geven. Zijn claim op de sabbat ligt open naar concretisering in de latere 'dag van de Heer'.

Juist op de sabbat verricht Christus de wonderen van Gods ontferming en genezing. Alle evangelisten maken daar melding van. Daarin keert Hij zich allerm minst tegen de sabbat, maar laat juist de brede en heilzame betekenis van deze weer tot haar recht komen. De sabbat geeft zicht op Christus; Christus geeft zicht op de volle betekenis van de sabbat.

Na zijn sterven ligt de Heiland een volle sabbat in het graf, een dag van rust in de meest diepe zin van het woord. Op 'de eerste dag van de week' – door alle evangelisten zo aangeduid – breekt met zijn opstanding het nieuwe leven aan. Dit heilsfeit overstijgt Gods werk in schepping en uittocht.

De evangelist Johannes vraagt tot drie keer toe aandacht voor verschijningen van Christus op

‘de eerste dag van de week’. De evangelisten melden niet dat Christus hieraan een opdracht verbindt. Evenmin leggen zij een verband tussen het vierde gebod en de dag van Christus’ opstanding.

Na de Pinksterdag

De Pinksterdag, waarop Christus zijn Geest uitstortte, viel op een ‘eerste dag van de week’. Toch wordt deze aanduiding door Lucas niet gebruikt, anders dan bij de Opstanding.

De schets van het jonge gemeenteleven benadrukt dat ze alle dagen bijeen waren; in Hand. 2 lezen we gaan verwijzing naar de sabbat of de eerste dag van de week. Ook in de brieven vindt geen bezinning plaats op de zondag, het neerleggen van werk, het houden van rust op die dag, ook niet in relatie tot het vierde gebod.

Paulus had de gewoonte op sabbat de synagoge te bezoeken om Christus te prediken. Christenen uit Israël lijken door te gaan met het houden van de sabbat, net als met de besnijdenis. De enige plaats in het boek Handelingen waar de ‘eerste dag van de week’ genoemd wordt, gaat over samenkomst van de gemeente te Troas (Hand. 20). Lucas tekent hoe de christenen daar op de eerste dag van de week ’s avonds bijeen komen om brood te breken. Hoewel Paulus er een volle week vertoeft, houdt hij dan zijn toespraak.

Ook de oproep van Paulus aan de Korintiërs om elke eerste dag van de week iets opzij te leggen voor Jeruzalem, tekent het karakter van het gemeenteleven (1 Kor. 16:2). Paulus sluit aan bij een bekend veronderstelde regelmaat van ‘elke eerste dag van de week’.

In Gal. 4, Rom. 14 en Kol. 2 strijdt Paulus tegen judaïstische invloeden om van wetswerken heil te verwachten. Daarbij gebruikt hij scherpe woorden om de plicht tot onderhouding van de sabbat en andere bijzondere dagen van Israël af te wijzen. Net als de dwang tot besnijdenis wijst hij ook de plicht tot het houden van de joodse kalender voor bekeerde heidenen af, wanneer blijkt dat de gemeente daardoor haar vrijheid in Christus dreigt te verliezen.

Paulus stelt tegenover het houden van de sabbat (niet een nieuwe dag, maar) de werkelijkheid van Christus. Niet de zondag maar Christus is de vervulling van de sabbat.

In Heb. 3 en 4 worden belangrijke bewoordingen gebruikt die herinneren aan Gods diepste bedoelingen met het vierde gebod. Gods rust is het leven in Gods vrede en nabijheid door Christus. In beginsel is die rust er nu al, maar zij moet nog volkomen worden. Christus is de weg naar die rust; door geloof in Hem krijg je er deel aan. Vandaar ook de noodzaak van de onderlinge aansporing om de samenkomsten niet te verzuimen (Heb. 10:25), al wordt de zondag daar niet bij genoemd. Het samenkomen als gemeente is een begin van ingaan in Gods rust. In Op. 1:10 beschrijft de apostel Johannes een verschijning van Christus op ‘de dag van de Heer’. Deze uitdrukking wordt hier als eerste en

enige keer in het NT gebruikt. Aan het eind van de eerste eeuw is de uitdrukking ‘de Heer-lijke dag’ opgekomen als aanduiding van de eerste dag van de week.

Andere vragen

Welke waarde heeft het gegeven dat in het NT negen van de Tien Geboden wel worden genoemd, maar het vierde niet?

Het vierde gebod is in elk geval in het leven van Christus zichtbaar geweest. Hij brengt het ook ter sprake in confrontatie met de joodse leiders en noemt zichzelf ‘Heer over de sabbat’. Christus weet te spreken over de ‘rust’ die Hij schenkt. Dit en ook de inhoud van Hebr. 4 relateert het ontbreken van een expliciete verwijzing naar het vierde gebod.

Is de zondag als een gebod van de Here aan de apostelen opgedragen of is de viering van de dag van Christus’ opstanding een geloofsbeslissing van de kerk?

Nergens in het NT wordt gesproken – noch door Christus, noch door de apostelen – over de instelling van de zondag als opdracht van Christus. Ook wordt geen verband gelegd tussen het vierde gebod en zondag. De eerste dag van de week lijkt als dag van Christus’ opstanding spontaan dag van samenkomst voor Christus’ leerlingen te worden. We weten niet of het vierde gebod in die overwegingen een rol heeft gespeeld.

Verder wordt nergens in het NT een relatie gelegd tussen het vieren van de zondag en het al of niet werken van de gemeentelieden.

Maar ook zonder expliciete opdracht heeft de christelijke gemeente het evangelie van Christus’ opstanding zo begrepen: de eerste dag van de week wordt dag samenkomst van de gemeente. We mogen dat *een geloofsbeslissing* noemen *die door de verlichting van de Heilige Geest tot overtuiging gegroeid is*.

Is het in het Nieuwe Verbond nog wel mogelijk om van een ‘heilige’ dag te spreken?

In het OT was er onderscheid tussen heilig, gewoon en onrein, toegepast op personen, plaatsen, tijden en voorwerpen. Met Christus’ volkomen offer is dit onderscheid opgeheven. De hele gemeente heet nu ‘koninklijk priesterschap’, ‘heilige natie’, ‘tempel van God’. De ene dag is ook langer meer of minder heilig dan de andere (Rom. 14:5-6). Het leven dat bij de christelijke gemeente past, betreft alle dagen van de week en niet slechts enkele. Alle zijn ze ‘heilig’ (vgl. HC 38). Dat neemt niet weg dat de dag van Christus’ opstanding zo groot is dat we die ‘gedenken’. Het past het best bij de heilsbetekenis van de sabbat en van Christus’ werk om de dag van zijn opstanding te vieren als een vrije dag. Een dag waarop we eigen werk – zoveel mogelijk – neerleggen en het werk van het koninkrijk voorrang geven.

ds K. de Vries is predikant van de Gereformeerde Kerk te Alphen aan de Rijn en lid van het deputaatschap Vierde gebod en zondag.

Vriendendienst

Goede voornemens voor de kerkdienst, deel 1

R.R. Roth ■

Ik noem u niet meer slaven, want de slaaf weet niet, wat zijn heer doet; maar u heb Ik vrienden genoemd, omdat Ik alles, wat Ik van mijn Vader gehoord heb, u heb bekend gemaakt. (Joh.15,15)

*Vrienden weten alles van elkaar.
En daarom houden ze van elkaar.*

*Jezus maakt zijn leerlingen tot Zijn vrienden.
Maar Jezus is de Here, de Meester, de Koning, Hij die niet gelijk is in rang aan wie dan ook.
Dit is een promotie van jewelste.
'Niet meer slaven noem Ik u, maar u heb Ik vrienden genoemd.'
Wat een vertrouwelijkheid, wat een gelijkheid in de relatie.
Dat is misschien een vreemd woord: gelijkheid.
Maar het woord 'vrienden' gebruik je niet wanneer de ongelijkheid overheerst.
Nee, in de vriendschapsrelatie wil je als gelijken zijn.
Dat neemt niet weg dat er ongelijkheid is.
Jezus is Koning, zij zijn onderdaan.
Jezus heeft alle macht over hemel en aarde, de leerlingen niet.
Maar dat kan toch ook prima tussen vrienden?
We denken toch ook niet dat koningin Beatrix alleen maar koningen en koninginnen als vrienden en vriendinnen heeft?
Binnen de vriendschap is er juist ook waardering en respect voor elkaars positie en verantwoordelijkheid.
Juist de woorden van macht, die horen bij Jezus, zullen dan ook met vriendschappelijk respect en liefde worden gehoord en gehoorzaamd.
Jezus onthult ook de reden voor deze verandering van relatie tussen Hem en zijn leerlingen.
Alles wat de Vader aan Hem gezegd heeft, heeft Hij bekend gemaakt aan Zijn leerlingen.
Dat is nu typisch vriendendienst: delen.
Jezus betreft er zonder schroom zijn Vader bij.
Zo ontstaat er een vriendenkring die tot in de hemel reikt.
Wat mij zo treft is dat de vriendschap van Jezus met zijn leerlingen, door Hem niet afhankelijk wordt gemaakt van hun vriendschap voor Jezus.
Hij zegt wel waarin hun vriendschap voor Hem zichtbaar wordt.
Namelijk als ze doen wat Hij hun gebiedt, elkaar liefhebben.
Wat een mooie paradox: de Heer gebiedt.
Maar Hij laat zijn leerlingen vrij in gehoorzaamheid.
Gehoorzamen ze, dan noemt Hij hen geen slaven, maar vrienden.
Dit is nu Jezus als Heer: Hij gebiedt tot vriendschap.
Maar hoe Hij de leerlingen ook de weg wijst naar de vriendschapsrelatie met Hem, Hij maakt Zijn vriendschap met hen er niet afhankelijk van.
Jezus noemt de leerlingen vrienden, omdat Hij hen alles verteld heeft wat de Vader Hem verteld heeft.
Ik denk dat deze geschiedenis (Joh.15) de omgang van Jezus met zijn kerk typeert.
Alles wat Hij van zijn Vader heeft gehoord, verder vertellen aan mensen op aarde.
Dit is niet alleen iets wat de leerlingen overkomt, het overkomt de hele kerkgemeenschap.
Jezus zegt dit namelijk op een moment dat Hij zijn leerlingen opdraagt om vrucht te dragen.
Om duidelijk te maken wat die vrucht is heeft Jezus een beeld gebruikt.
Dat van de landman, de wijnstok, de ranken en de vrucht.
Wanneer de leerlingen in Jezus blijven, dan zullen ze veel vrucht dragen.
Wanneer de landman de Vader is en Jezus de Wijnstok, de leerlingen de ranken, wat is dan de betekenis van 'vrucht'?
Dat zijn de nog te stichten gemeenten van Jezus.
De leerlingen wordt immers opgedragen om heen te gaan (de wereld in) en vrucht te dragen.
Door alles wat de Vader (landman) aan Jezus (wijnstok) heeft meegedeeld en door Jezus aan de leerlingen (ranken) wordt meegedeeld en door de leerlingen aan de wereld wordt meegedeeld, wordt het lichaam van Christus zichtbaar in de wereld (vrucht).*

Maar dan ben ik ook een vriend van Jezus.
 Als ik Zijn woorden hoor en aanneem.
 En jij ook, en u ook.
 Nu Hij ons via via heeft bereikt met alles wat de Vader aan Hem verteld heeft.
 Waar de kerk 'apostolisch' is, wordt de vriendendienst voortgezet.
 Want steeds worden dezelfde woorden verteld die eerst van Vader op Zoon verteld zijn.
 De vriendenkring wordt steeds wijder.
 Ik denk even aan de kerkdiensten op zondag.
 Eén van de belangrijkste plekken voor de gemeente, waar steeds verteld wordt wat de Vader aan Jezus heeft
 verteld.
 Vriendendienst, ik vind dat een veel mooiere term dan eredienst.
 Bij 'ere' denken we aan onze eer aan God.
 Niets mis mee, met die eer van ons aan God.
 God is geweldig en alle eer waard.
 Maar ik zie dat mensen door zo'n woord het idee ontwikkelen dat het vooral om God gaat.
 En dat wij – mensen - zo ontzettend onbelangrijk zijn.
 En dat is zo'n funeste, foute en onbijbelse gedachte.
 Je doet er God tekort mee.
 Zijn wij zo onbelangrijk dat God daarom zijn Zoon Jezus gaf?
 Dat we zoiets kunnen denken.
 Nee, wij zijn wel volstrekt anders: zondig, niet heilig, niet almachtig.
 En toch zo belangrijk voor Hem, dat Jezus ons de weg wijst naar vriendschap met Hem.
 En zelfvriendschap aanbiedt: de gelijkheid boven de ongelijkheid stelt.
 Dit is Jezus' manier om de ongelijkheid tussen Zijn Vader en Hemzelf aan de ene kant en ons aan de andere
 kant, te boven te komen.
 Vriendendienst.
 Jezus, u bent geweldig en ik hou van u.
 Ik durf het maar moeilijk over mijn lippen te laten komen: u bent mijn vriend.
 Help me uw vriendschap aan te nemen en zelf een vriend te zijn van u.
 Geef me kracht en inspiratie in de komende vriendendiensten uw vriendschap te laten blijken.
 Mijn eerste goede voornemen is dit: in het komende jaar de vriendschap van Jezus uit te dragen aan de men-
 sen die ik ontmoet, gelovig of ongelovig, in de vriendendiensten op zondag en in ontmoetingen daarbuiten.

Ds R.R. Roth is predikant van de Gereformeerde Kerk te Breda

Meester, tot wie zouden wij gaan?

Zie Johannes 6 : 68

Meester, tot wie zouden wij gaan?
 Bij U zijn woorden van leven!
 U zocht ons op, U sprak ons aan -
 wat zou de wereld ons geven,
 waar door de macht der duisternis
 het leven zelf ontluisd is?
 Bij U zijn woorden van leven!

Zouden wij tot het westen gaan?
 Wat kan het westen ons geven?
 Het westen biedt ons rijkdom aan
 en wordt door hebzucht gedreven.
 Heer die van onze eenzaamheid,
 van onze zelfzucht ons bevrijdt,
 bij U zijn woorden van leven!

Zouden wij tot het oosten gaan?
 Wat heeft het oosten te bieden?
 Het oosten biedt verlossing aan
 door uit de wereld te vlieden.
 Heer die ons in de wereld houdt,
 o, maak ons hier tot zoutend zout!
 Bij U zijn woorden van leven!

Of straalt uit mensen soms een licht
 tot heil van volken en landen?
 Wordt soms een vreedzaam gesticht
 door bloedbedoezelde handen?
 U kent het boze mensenhart:
 al onze plannen zijn verward -
 bij U zijn woorden van leven!

Heer, stort uw liefde in ons uit,
 maak ons fonteinen van leven!
 Dan dragen wij uw woorden uit,
 die in ons hart staan geschreven.
 Leer ons te volgen waar U gaat
 en leer ons spreken metterdaad,
 Meester, uw woorden van leven!

Tekst: Johan Klein

Melodie: Meester, men zoekt U wijd en zijd
(Liedboek 170)

Bron: E & R liedbundel 2, nr. 278

Besneden zijn

wandelen met God

Voor God was de besnijdenis heel belangrijk, als teken van zijn verbond.

Wie bij Abraham hoorde, hoorde ook bij Hem. Dat gold voor kinderen, ook voor huisgenoten. De man die de besnijdenis weigerde, moest weg bij Abraham.

B. Luiten ■

Pijn en bloed

Maar wat was het een merkwaardig teken! Het kwam in de hele wereld niet voor, dat pasgeboren jongetjes besneden werden. Sommige volken voltrokken dit ritueel aan volwassen jonge mannen, op weg naar huwelijk en voortplanting. Anderen deden het ook wel met het oog op de reinheid van het lichaam. Maar dan toch niet bij een kleine baby van acht dagen oud.

Stel je voor, dat je als vader dan een mes moest pakken. *Om te snijden in het vlees van je kind.*

Echt een stukje wegsnijden, van de kleine voorhuid, het voorste stukje vel van zijn plassertje.

Wie zou dat fijn gevonden hebben?

Bij volwassen mannen deed dat veel pijn.

Bekend is de geschiedenis van de zonen van Jakob, Simeon en Levi, die alle mannen van Sichem konden uitroeien op de derde dag na hun besnijdenis. Toen vergingen die mannen van de pijn, ze konden niet vechten zo (Gen.34).

Een beetje sterven....

Het teken wil ons wat laten zien. Daar is het een teken voor. Wij passen dit gebruik niet meer toe, maar de waarde en de inhoud ervan zijn gebleven, in Christus (NGB art.25).

Als een stukje vlees bij je wordt weggesneden, gaat het dood. Je bent het kwijt, je bent een klein beetje gestorven, je voelt de pijn ervan.

Kijk nu goed naar wat God laat zien. *Want dit kleine beetje sterven is symbool voor de dood die je verdient.* Ook voor een pasgeborene geldt dat al.

Zoals wij nu zijn, vanaf ons eerste begin, kunnen we bij God niet leven. Hij is enkel licht, geen duisternis. Terwijl wij, met onze kinderen, getekend zijn door onze zonden en de gevolgen daarvan. God laat ons zien en voelen: *zo kun je niet leven!* Hij wil dat we dat goed zien en tot ons door laten dringen. Daarom is dit teken zo belangrijk, voor ons begrip en voor zijn heiligheid.

Ook als de besnijdenis wordt benaderd vanuit het oogpunt van reinheid, blijft de boodschap gelijk. Als God alles zou wegsnijden wat onrein is, zou er van de mens weinig overblijven.

Meisjes hoefden niet jaloers te worden. Bij hen zou de besnijdenis veel ingrijpender zijn. Wat vandaag bij andere godsdiensten volop wel gebeurt, is toen door God heel opvallend niet gevraagd. Doordat dit teken juist ook de voortplanting stempelde, werd ieder kind (m/v) hieronder verwekt.

...maar vooral leven!

Aan de andere kant: hetzelfde teken geeft *hoop!* Wegsnijden doet pijn, de boodschap is duidelijk, maar het stukje vlees is wel erg klein. God wil ook laten zien: *hier laat ik het bij.* Meer hoeft Ik niet van je te hebben.

Zo bekeken is dit een geweldig teken! Dat kleine beetje sterven, dat was mijn dood, dat was voor God genoeg! Nu zal ik voortaan leven, leven tot in eeuwigheid.

Een voorrecht was het om dit teken te dragen. Maar dan moest het wel worden begrepen, en gewaardeerd. Dan word je dankbaar, en het leven wordt bijzonder. Je leven ontvang je uit de dood terug, om zo te zeggen. Dat is de taal van het teken dat je elke dag draagt, dat altijd en overal je wil doordringen van Gods barmhartigheid.

Want de dood had je wél verdiend. En die druppels bloed vragen om méér.

We gaan begrijpen, waarom God zo verontwaardigd kon worden wanneer het teken van de besnijdenis iets uitwendigs werd, iets om trots (!) op te zijn en om als Jood je daarmee te verheffen boven de onbesnedenen. Dan was de genade zoek, terwijl alleen daardoor het verbond met de Heilige kan bestaan.

Jezus droeg het teken ook

Wanneer we zo de besnijdenis verstaan, trekt het onze bijzondere aandacht dat ook de kleine Jezus werd besneden. Wat mag daarvan de reden zijn geweest? Immers, Hij had geen zonde of smet, waarom zou in Hem het mes gezet moeten worden?

Inderdaad, dat kan in zijn geval de dieperliggende bedoeling niet zijn. Niet zijn eigen bederf noodzaakt tot deze ingreep. Hij is ontvangen van de Heilige Geest, rein van lichaam en ziel. Als iemand dat weet, is het Jozef wel. En toch, dat snijden, dat kleine beetje sterven, ook voor de kleine Jezus.

Met dit verschil: bij Hem bedoelt God *niet* 'hier laat Ik het bij'. Nee, juist omdat Hij de Verlosser zal zijn en de naam Jezus dragen zal, is voor Hem dit kleine sterven *het begin* van zijn volledige offer, zijn sterven naar zijn lichaam, uiteindelijk aan het kruis.

Zo heeft Jezus dit teken gedragen, van dag tot dag. *Het begin van zijn sterven, met de roep om méér.* Al die druppels bloed, door de eeuwen heen, wezen naar Hem. Juist omdat Hij rein is, kan en zal Hij sterven voor anderen. Het teken van de besnijdenis ontvangt Hij als de zekerheid, dat dit de bedoeling van zijn leven op aarde is. Hij heeft het gedragen, en gehuiverd (Luk.12:50).

*Als ik dit wonder vatten wil,
dan wordt mijn geest van eerbied stil.*

Toch nog besneden zijn

We mogen blij zijn, dat die besnijdenis nu niet meer nodig is. Alle bloedstorting is vervuld, wie nu nog daarmee doorgaat, wijst langs Golgotha heen.

En toch.

Paulus schrijft aan de gelovigen te Colosse, dat zij de grootste besnijdenis hebben ondergaan die er bestaat (Col.2:11,12). Niet met mensenheden. Maar ze zijn door God zelf met hun héle lichaam even begraven geweest, in het water van de doop. 'Even een beetje sterven', het is nog steeds precies dezelfde boodschap die ieder christen op zijn lijf krijgt gedrukt. Even de dood in, om daaruit omhoog te komen. *Je leven is een bijzonder geschenk!* Eigenlijk kan het niet, eigenlijk zou je begraven moeten blijven, want zoals je bent kun je niet leven bij God. Maar God laat het erbij: als je 'even' onder water bent geweest, was dat je sterven. Met Christus mag je voortaan leven, tot in eeuwigheid.

Een geweldig teken! Alleen uitwendig dit dragen, slaat nergens op. Gedoopt moet je *in je hart* zijn, net zoals de besnijdenis het hart wilde raken (Rom.2:25-29).

Het wil je vervullen met hoop, in een leven waarin van alles kan tegenvallen en waarin vooral de vijandschap en het kwaad in de wereld je teisteren kunnen. Velen zitten om hun geloof in Jezus in de grootste ellende. Hun

lot trekken wij ons aan. Maar we zijn niet zelden verbaasd over de vreugde en de verwachting, die ondanks alles die verslagen harten blijven vervullen. Ze hebben een schat ontvangen, van God zelf, die geen mens en geen vijand kan wegnemen. Het kan stralen uit hun ogen, al is het bij het naderen van de dood. Dat wij zó christen zijn, dat zal ongetwijfeld Gods bedoeling zijn met het teken van besnijdenis en doop.

Je blijft je verbazen

Tenslotte, als we verstaan dat besnijdenis en doop in wezen precies dezelfde boodschap bevatten, ligt daarin een antwoord op de verbazing over de kinderdoop. Soms spreken mensen zelfs spottend van 'babydoop', zo van: 'dat is toch echt belachelijk'. Daarbij wordt dan meestal vergeten, dat de 'babybesnijdenis' in vroeger tijd net zo opvallend, merkwaardig en 'belachelijk' was in mensenogen.

De bedoeling was en is, dat het uitwendige teken het hart zal raken. Maar hoe kan dat bij een baby, die nog niets beseft? Abraham moest vele proeven van geloof doorstaan, voordat hij besneden mocht worden. Een baby kan toch nog niet zo geloven?

Nee, dat is allemaal waar. Een baby beseft niet en gelooft niet als een volwassene. En toch, op Gods uitdrukkelijk bevel, worden die kleintjes van hetzelfde teken voorzien! Omdat ze bij Jezus horen, door hetzelfde bloed worden geheiligd.

Wanneer nu mensen zich daarover verbazen, en daarom huiverig staan tegenover de kinderdoop, ga dan vooral die verbazing niet bestrijden. *Integendeel, kom verwonder u hier, mensen!* Maar laat vervolgens zien, dat dit door alle verbazing heen *toch* Gods bedoeling is. Dat was toen zo, dat is nu zo. Wat het kind er ook van snapt of niet, de bijzondere werkelijkheid van zijn leventje is, dat het uit de dood omhoog komt. Met Jezus mee.

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum

De schuldbelijdenis niet vergeten

De aanleiding voor dit artikel is dat ik enigszins verontrust ben. Die verontrusting is allereerst gewekt door wat professor J. Douma nog niet zo lang geleden schreef: 'Wie mocht menen dat het in een gereformeerde kerkdienst na de lezing van de Tien Geboden toch vanzelfsprekend zal zijn dat de gemeente haar schuld belijdt voor Gods heilig aangezicht, heeft andere ervaringen dan ik' ¹. Deze verontrusting is versterkt door wat ik zelf ondervond.

A.N. Hendriks ■

Na een morgendienst werd ik aangesproken door een jonge zuster die mij het kwalijk nam dat ik zo nadrukkelijk in het eerste gebed zonde en schuld voor de Here beleden had. Zij vond dit geheel misplaatst. Wij mogen leven door de Geest. Door Hem is er bij ons een nieuwe gehoorzaamheid. Mijn belijden van zonde en schuld deed volgens haar ernstig tekort aan wat de Heilige Geest bewerkt. Mijn verontrusting werd nog groter toen ik las over de 'fatale ontwikkeling' die de predikanten Hans van Benthem en Klaas de Vries signaleerden bij christenen ².

De aandacht verschuift van Gods onverdiende gunst voor zondaren naar Gods kracht en macht in mensen. Steeds meer gaat het om openbaring van kracht en steeds minder om ontvangen van vergeving. Zij schrijven: 'het valt ons op dat in sommige christelijke kringen het dagelijks gebed om vergeving... steeds minder gehoord wordt'. Het zal wel evangelisch-/charismatische invloed zijn die zich hier manifesteert. Men ziet het christelijke leven als een overwinningsleven dat gekenmerkt wordt door grote blijdschap. Maar dat wij 'arme zondaren' (vgl. antw. 126 H.C.) blijven, oprecht bedroefd moeten zijn dat wij God door onze zonden vertoord hebben (vgl. antw. 89 H.C.) en 'onze misdaden en de slechtheid die nog altijd in ons is' (vgl. antw. 126 H.C.) voor de Here moeten belijden, verdwijnt uit het zicht.

De kerk spreekt

C. Trimp heeft gewezen op het gevaar dat evangelisch gedachtegoed *vervreemding* teweegbrengt van de gereformeerde traditie ³. Ik vrees dat deze vervreemding zich reeds manifesteert. Want ons Gereformeerde Kerkboek spreekt andere taal. Dit kerkboek gaat in de lijn van Calvijn die reeds aan het begin van zijn Institutie schrijft: '... wij kunnen niet eerder in ernst ons opheffen tot God, dan nadat wij begonnen

zijn onszelf te mishagen' (*Inst. I, 1,1*). De reformator meent dan ook dat de belijdenis van onze ellende regelmatig in de kerk behoort plaats te hebben. Hij schrijft: 'Want daar wij in alle heilige samenkomsten ons stellen voor het aangezicht van God en van de engelen, welk ander begin zal dan onze handeling hebben, dan de erkenning van onze onwaardigheid?' (*Inst. III, 4,11*). De orde van de zondagse morgendienst die Calvijn in zijn dienstboek van 1542 voor de kerk van Geneve geeft, bevat dan ook een aparte 'confession', een schuld- of zondebelijdenis ⁴.

Deze 'confession' kreeg goeddeels een plaats in ons oude kerkboek (editie Middelburg 1933) in het eerste deel van *Een openbare belijdenis der zonden en korter formulier des gebeds voor de predikatie*. Omdat het leerzaam is te weten hoe de gereformeerde kerken eeuwenlang schuld voor de Here beleden, citeer ik hier de tekst.

'Hemelse Vader, eeuwige en barmhartige God, wij erkennen en belijden voor uw Goddelijke majesteit dat wij arme ellendig zondaren, zijn ontvangen en geboren in alle boosheid en verdorvenheid, geneigd tot alle kwaad, en onnut tot enig goed, en dat wij met ons zondig leven zonder ophouden uw heilige geboden overtreden, waardoor wij uw toorn tegen ons verwekken, en naar uw rechtvaardig oordeel op ons laden de eeuwige verdoemenis'.

Het is jammer dat wij deze oude schulderkenning zo niet meer in ons Gereformeerd Kerkboek aantreffen. Het gaat hier immers om een erfgoed dat regelrecht nog stamt uit de liturgie van Calvijn, die het weer uit de Straatsburgse liturgie van Bucer overnam. Wel is het zo dat we veel ervan terugvinden in *Gebed (Orde van dienst A) en Schuldbelijdenis en gebed om de verlichting met de Heilige Geest* ¹.

Voor al het eerste gebed herinnert ons aan Calvijn. De schulderkenning is zelfs nog uitvoeri- ger dan bij de reformator het geval is. Ik citeer:

‘Heilige God en Vader, wij verootmoedigen ons voor U, omdat wij vaak en zwaar tegen U gezondigd hebben. Wij belijden dat wij niet anders dan de eeuwige dood verdiend hebben, als U met ons in het gericht gaat. Want wij zijn in zonden ontvangen en in ongerechtigheid geboren, waardoor allerlei slechte begeerten in ons wonen, die strijden tegen U en onze naasten. Bovendien overtreden wij nog dagelijks uw geboden met gedachten, woorden en daden. Wij lieten na wat U ons geboden had, en wat ons verboden was, deden wij. In dit alles hebben wij zo tegen U gezondigd, dat wij niet meer waard zijn uw kinderen te heten, noch onze ogen op te slaan tot U in de hemel. Wij belijden het U met schaamte en het maakt ons klein’.

Douma vindt dat de aparte schuldbelijdenis zoals die in het Liturgisch Katern bij het Gereformeerde Kerkboek te vinden is, ‘mager’ geformuleerd is. Ik stem hem dat toe en betreur het dat de synode van Leusden 1999 hier niet greep naar de schulderkenning die ik zojuist citeerde. Maar het feit dat aan de schuldbelijdenis een aparte plaats in Orde van dienst C (en facultatief in Orde van dienst B) wordt ingeruimd, noteer ik dankbaar. Tegelijk onderstreep ik dat Orde van dienst B de aanwijzing geeft: ‘Indien geen schuldbelijdenis en genadeverklaring gebruikt worden, bevat dit gebed (om verlichting door de Heilige Geest) *tevens een schuldbelijdenis*.’

Het laatste heb ik gecursiveerd. Want daaruit blijkt duidelijk dat onze kerken ervan doordrongen zijn dat schulderkenning althans in de morgendienst heeft plaats te vinden.

Het blijkt ook uit de Orden (Middelburg 1933) en Kampen (1975) voor de morgendienst in het Gereformeerde Kerkboek.

De Schrift

In Spreuken 28:13 lezen wij: ‘Wie zijn overtredingen bedekt, zal niet voorspoedig zijn, maar wie ze belijdt en nalaat, die vindt ontferming’. De Schrift leert ons dat de Here wil dat wij onze zonden *belijden* en die weg vergeving ontvangen. Op de Grote Verzoendag - het hoogtepunt van de oudtestamentische verzoeningsdienst - moest de hogepriester zijn handen leggen op de kop van het tweede bokje en ‘over hem al de ongerechtigheden der Israëlieten en al hun overtredingen in al hun zonden belijden’ (Lev. 16:21). We zien hier hoe de Here een publieke schulderkenning van zijn volk vroeg. Die publieke schulderkenning vond ook plaats bij het zondoffer (Lev. 5:5) en bij het schuldoffer (Num. 5:7), offers die als *zoenoffers* beoogden overtredingen en tekorten voor Gods ogen te bedekken.

Koning Salomo grijpt in zijn gebed bij de inwijding van de tempel hier duidelijk op terug, wanneer hij spreekt over het gezondigd hebben tegen de Here, het *te dezer plaatse* bidden en Gods naam belijden (1 Kon. 8:35) en ook aangeeft hoe zonde beleden moet worden (1 Kon.

8:47). De grote bidders uit het Oude Testament hebben de les van de zoenoffers en de Grote Verzoendag goed begrepen. De Here wil de schulderkenning horen, wat verkeerd was moet ook beleden worden. David liet ons in Psalm 32 een ‘leerdicht’ na waarin hij ons onderwijst hoe wij de weg naar Gods vergeving vinden: ‘Mijn zonde maakte ik U bekend, en mijn ongerechtigheid verheelde ik niet’, terwijl wij in het ‘boetelied’ van Psalm 51 horen hoe David zich vanwege zijn zonde met de vrouw van Uria voor de Here vernedert. Er gaat een emmer om en heel de kwalijke inhoud wordt voor de Here uitgestort.

Zo’n emmer gaat ook om in het gebed van Daniel. Hij somt al Israels zonden met naam en toenaam op en belijdt: ‘Bij U, Here, is de gerechtigheid, maar bij ons een beschaamd gelaat’ (Dan. 9:7). Schuldbelijden, zo blijkt hier, is ten diepste: de Here *eren*, erkennen dat Hij volkomen in zijn recht staat, dat je zelf totaal alles hebt verbeurd en dat er niets meer over is dan Gods ontferming. We horen dit eren van God ook in de schuldbelijdenis in Nehemia 9: ‘Maar Gij hebt het recht aan uw zijde in alles wat ons overkomen is, want Gij hebt trouw betoond, maar wij hebben goddeloos gehandeld’ (Neh. 9:33). Hoezeer schuldbelijden God eren is, leren wij ook uit wat Jozua tot Achan zegt: ‘Mijn zoon, geef toch eer aan de Here, de God van Israel, en doe belijdenis voor Hem...’ (Joz. 7:19).

De Here wil vergeven, maar Hij wil wel eerst met ons ‘richten’ (Jes. 1:18). Het gesprek over onze zonden mag niet ontbreken. Hij wil ons genadig zijn, mits wij onze ‘ongerechtigheid erkennen’ (Jer. 3:13). Daarbij zullen wij er op bedacht moeten zijn, dat wij van veel kwaad en tekort ons niet bewust zijn. Het woord van David zal onze schulderkenning steeds moeten begeleiden: ‘Afdwalingen - wie bemerkt ze? Spreek van de verborgene mij vrij’ (Ps. 19:13). Ook het Nieuwe Testament doordringt ons er van dat de schuldbelijdenis niet kan ontbreken. Johannes de Doper ging aan de belijdenis van de zonden bij zijn dopen niet voorbij (Marc. 1:5). Jacobus vermaant tot die belijdenis (Jac. 5:16). En Johannes wijst nadrukkelijk deze belijdenis aan als de weg waarin we vergeving ontvangen: ‘Indien wij onze zonden belijden, Hij is getrouw en rechtvaardig, om ons de zonden te vergeven en ons te reinigen van alle ongerechtigheid’ (1 Joh. 1:9).

Het beeld van de christen

Achter de schulderkenning die de kerk ons ’s zondags op de lippen legt, steekt een reformatisch beeld van de christen. Wij ontmoeten dit *reformatisch* beeld in wat onze belijdenisgeschriften zeggen. De Heidelbergse Catechismus belijdt dat wij naar onze aarde er op uit zijn God en onze naaste te haten. (antw. 5) en zegt dat God zich verschrikkelijk vertoort over de zonde die ons is aangeboren, en de zonde die wij doen (antw. 10). Hij spreekt over onze

zondige aard waartegen wij ons leven lang te strijden hebben (antw. 56) en over ons geweten dat ons aanklaagt dat wij tegen alle geboden van God 'zwaar' gezondigd hebben, en dat wij nog altijd uit zijn op elk kwaad (antw. 60). Zelfs onze 'beste werken' zijn onvolmaakt en met zonden bevuurd (antw. 62). De Catechismus spreekt van een in ons 'overblijvende zwakheid' (antw. 81) en wijst aan dat de ware bekering ook bestaat in 'oprechte droefheid dat wij God door onze zonden vertoornd hebben' (antw. 115).

Hoe ons leerboek de gelovige ziet, wordt wel heel duidelijk in de uitleg van de vijfde bede: 'Wil ons, arme zondaren, om het bloed van Christus geen van onze misdaden toerekenen en ook niet de slechtheid die altijd nog in ons is...' (antw. 126).

De Dordtse Leeregels noemen als een van de vruchten van de uitverkiezing 'droefheid naar Gods wil over de zonde' (I.12). Zij wijzen er op dat God de zijnen in dit leven niet helemaal verlost van het vlees en het lichaam der zonde. 'Hierdoor zondigen zij in hun zwakheid elke dag weer en zelfs aan de beste werken van de heiligen kleven gebreken. Dit geeft hun voortdurend reden zich voor God te verootmoedigen...' (V.2). Ook verhelen de Leeregels niet dat Gods kinderen soms zelfs tot 'zware en afschuwelijke zonden' gebracht kunnen worden (V.4).

Het beeld dat uit onze belijdenis oprijst, is dat gelovigen *zondaars* zijn en blijven. En dat zij steeds weer met hun zonden en tekorten naar Gods vergevende genade moeten vluchten. De belijdenis weet van het vernieuwende werk van Christus' Geest (vgl. antw. I, 86, 115; D.L. III, 11, 16), maar houdt tegelijk staande dat we in dit leven niet verder komen dan een 'klein begin' van gehoorzaamheid (antw. 115).

Ik sprak over een *reformatorisch* beeld van de christen in onze belijdenis. We horen de weerklank van wat Luther en Calvijn zeggen. Luther vatte het christenzijn samen in de beroemde formule: 'tegelijk rechtvaardig en zondaar' (simul iustus et peccator). We zijn voor Gods aangezicht enkel rechtvaardig als zondaar. Hij die weet van vrijspraak en vergeving, vindt steeds opnieuw in zichzelf de macht van de zonde en daarom ook het geweten dat hem aanklaagt. Juist de gerechtigde komt zichzelf tegen als zondaar voor God⁶. Luther ziet in Psalm 130 het leven van de *christen* beschreven. Hij leest in deze psalm de boodschap van Paulus: 'We zijn allen zondaars voor Gods aangezicht, schuldig. We stikken in de zonde... Maar Ik wil je die niet toerekenen, Ik wil die toedekken. Ik wil die niet zien. Ik wil met jou niet rechten. Als Ik met je rechten zou, moest Ik het oordeel vullen: ga de eeuwige verdorpenis in, want je bent zondaar'⁷.

Calvijn stemt geheel met Luther in. Hij schrijft: 'Want daar ons geen volmaaktheid te beurt kan vallen zolang wij met dit vlees bekleed zijn, en de wet de dood en het oordeel aankondigt allen,

die door hun werk geen volkomen gerechtigheid hebben tot stand gebracht, zal zij altijd reden hebben om ons aan te klagen en beschuldigen, indien Gods barmhartigheid daar niet tegen inging, en ons door een voortdurende vergeving van zonden herhaaldelijk vrijsprak. Daarom staat dit altijd vast ... dat wij, indien we naar onze eigen waardigheid beoordeeld worden, wat we ook bedenken of ondernemen, toch met al onze werken en streven de dood en de ondergang waard zijn' (Inst. III, 14,10). 'Daarom ben ik van oordeel, dat hij het meest gevorderd is, die zichzelf het meest heeft leren mishagen ... opdat hij in de dood en het leven van Christus ingelijfd, bedacht zij op een voortdurende boetvaardigheid ...' (Inst. III, 3,20).

En in zijn Confession de la Foy (1536) zegt de reformator: 'wij zijn altijd arme en ellendige zondaren voor het aangezicht van God'.

Dit reformatorisch beeld van de gelovige is overeenkomstig de *Schrift*. David bidt: 'vergeef al mijn zonden' (Ps. 25:18), 'ga niet in het gericht met uw knecht, want niemand die leeft, is voor u rechtvaardig' (Ps. 143:2), terwijl er geen sprake bij hem is van 'grove overtreding' (Ps. 19:14). En in Psalm 19 vraagt hij zelfs om vrijspraak van verborgen afdwalingen.

De dichter van Psalm 130 erkent: 'Als Gij, Here, de ongerechtigheid in gedachtenis houdt, Here, wie zal dan bestaan?' In Romeinen 7 horen wij de bekeerde Paulus belijden: 'Want niet wat ik wens, het goede, doe ik, maar wat ik niet wens, het kwade, dat doe ik ..., ik, ellendig mens!'⁸. Jacobus schrijft: 'Want wij struikelen allen in velerlei opzicht ...' (Jac. 3:2). En Johannes bindt ons op het hart: 'Indien wij zeggen dat wij geen zonde hebben, misleiden wij onszelf en de waarheid is in ons niet' (1 Joh. 1:8).

Wie ooit vraagtekens mocht zetten bij het reformatorisch beeld van Gods kinderen, wordt daarvan verlost wanneer hij tot zich laat doordringen wat Christus ons op de lippen legt in de vijfde bede van het 'Onze Vader': 'En vergeef ons onze schulden'. Het is het gebed van de kinderen van het koninkrijk, die met God in een verzoende verhouding staan en Hem als Vader mogen aanspreken. Maar Christus leert ons met deze bede dat wij ondanks die verzoende verhouding tegelijk ook *schuldige* kinderen zijn die steeds weer Gods vrijspraak nodig hebben. J. van Bruggen tekent hierbij aan:

'Johannes riep op tot boete. Ook Jezus leerde het volk boete vanwege het komende rijk. Hij preekt hen zalig die rouwdragen ... Wie getroost wil worden in het hemelrijk moet zijn *tekorten* voor God leren zien: de ernst van Jezus' geboden, ontvouwd in Matth. 5:20-48, ontdekt ons meer dan de mozaïsche wet aan wat *ontbreekt* wanneer de eis is dat wij *volmaakt* zullen zijn⁹. Aan dit alles is nog toe te voegen dat de vele vermaningen die wij in de apostolische brieven tegenkomen, bewijzen hoezeer de gelovigen struikelen in velerlei opzicht en tekort schieten in het leven uit Christus.

De Schrift zegt heerlijke dingen van de gemeente ¹⁰. Paulus begint zijn brieven vaak met een dankgebed voor alles wat de Heilige Geest in de gemeente aan geloof, liefde en gehoorzaamheid werkt. Maar H. Bavinck zegt terecht: 'In weerwil toch van de heerlijke beschrijving, welke zij (de Schrift) geeft van de stand der geloovigen, beschouwt zij dezen toch als zondaren ...' ¹¹.

De conclusie kan niet anders zijn dan dat onze belijdenisgeschriften de Schrift hierin naspreken en dat men haar geen eenzijdig zwartgallig beeld van de christen kan verwijten. Het vernieuwende werk van de Geest is er. Onze confessie belijdt het dankbaar. Maar 'het begeren van het vlees gaat in tegen de Geest en dat van de Geest tegen het vlees - want deze staan tegenover elkaar - zodat gij niet doet wat gij maar wenst' (Gal. 5:17). Die situatie noodzaakt ons om telkens weer voor Gods troon te verschijnen met de bede: 'Wil ons *arme zondaren* om het bloed van Christus geen van onze misdaden toerekenen en ook niet de slechtheid die nog altijd in ons is ...' (antw. 126 H.C.).

Wegebbend schuldbesef

Het is niet zo verwonderlijk dat kerkmensen moeite krijgen met de schulderkenningen in ons Kerkboek en zich niet herkennen in dat 'arme zondaren'. Onze samenleving is daar onmiskenbaar debet aan. Zeker, er wordt nog over schuld en aansprakelijkheid gesproken. Als er iets fout gaat, is men er als de kippen bij schuldigen aan te wijzen. De overheid moet harder optreden. Instanties hebben het schandelijk laten afweten. Maar dat mensen schuldig staan voor God is uit het zicht verdwenen. Een maatschappij zonder God moet wel vervreemden van de bijbelse noties van schuld en zonde. W.H. Velema heeft gelijk wanneer hij wijst op een 'mens-middelpuntig zondebegrip' ¹². Zonde is voor moderne mensen het kwaad dat men medemensen aandoet: discriminatie, geweld, zelfverrijking, onderdrukking. In de Schrift is zonde altijd eerst iets dat te maken heeft met de Here God. David vergreep zich aan Batseba en doodde Uria, maar hij belijdt: 'Tegen U, U alleen, heb ik gezondigd ... (Ps. 51:16).

In de tweede plaats is hier te noemen wat H.G.L. Peels aanduidt als een *gekortwiekt Godsbeeld* ¹³. Men legt alle accent op Gods liefde, barmhartigheid en nabijheid, maar wat de Schrift zegt over zijn heiligheid, rechtvaardigheid, toorn en oordeel raakt uit beeld. De Here wordt tot een lieve Grootvader die van je houdt 'zoals je bent', die zijn hand op je schouder legt en bij wie je altijd geborgenheid kunt vinden. Dit gereduceerde Godsbeeld is virulent in veel moderne theologie en heeft invloed op christenen vandaag. Als men niet meer weet van Gods heiligheid en rechtvaardigheid, hoe zal men dan nog besef hebben van zonde en schuld?

In de derde plaats is er de geloofsbeleving uit de evangelisch-charismatische hoek. Het propageren van 'meer van de Geest' dreigt de Here Jezus van zijn plaats te drukken. Zeker, men weet van vergeving, van vrijspraak door zijn bloed. Maar de nadruk komt te liggen op het vervuld worden met de Heilige Geest. De rechtvaardiging wordt beleefd als het opstapje om dat meerdere van de Geest te ontvangen. Wie dat meerdere ontvangt, kent een overwinning-leven, vol blijdschap, groei en wervingskracht. Genade is iets dat bij vergeving hoort, maar bij het leven door de Geest hoort het woord kracht. Het laat zich verstaan dat deze geloofsbeleving zich niet herkent in de woorden die de kerk ons in haar gebeden op de lippen legt. Er zijn nog wel meer oorzaken te noemen. Maar duidelijk kan zijn dat het geen wonder is dat het schuldbesef bij christenen weg-ebt. J. Kamp-huis ziet bepaald geen spaken wanneer hij het verliezen van de schulderkenning 'de grote dreiging in het christelijk leven' noemt en schrijft: 'Heel de grote fundamentele levenszaken van de rechtvaardiging en van de heiliging van het leven hangen samen met de vraag of wij onszelf nog als *zondaars* kennen en onze zonden voor Hem belijden' ¹⁴.

De prediking

Is dit tij van wegebbend schuldbesef te keren? Ik twijfel er niet aan. Want de Heilige Geest is er die overtuigt van zonde, gerechtigheid en oordeel (Joh. 16:8). En de prediking is er waar door Hij het geloof in onze harten werkt. Het geloof dat ook weet hoe groot onze zonden en ellende zijn (antw. 2 H.C.). Wanneer de prediking een woord *op zijn tijd* is, dan zal de gemeente opnieuw gaan verstaan hoe wij zijn voor Gods heilige ogen. Dit betekent dat in de prediking het *ontdekkende* aspect van Gods Woord meer aandacht zal moeten krijgen dan wellicht in andere tijden noodzakelijk was. De gemeente moet geplaatst worden voor Gods heiligheid en weer gaan beseffen wat zonde is en hoezeer zij schuldig staat voor de Here. Er zal gesproken moeten worden over Gods toorn over de zonde die ons aangeboren is en over de zonden die wij doen. Daarbij zal zijn wet 'scherp' (vgl. antw. 115) gepredikt en in al haar radicaliteit ons op het hart gebonden moeten worden ¹⁵.

Zo zal de gemeente onder de zegen van de Heilige Geest haar zondige aard steeds meer leren kennen en leren zich voor God te vernederen. Haar geweten zal haar gaan aanklagen dat zij tegen alle geboden van God zwaar gezondigd en geen daarvan gehouden heeft (vgl. antw. 60 H.C.). Maar heel deze ontdekkende verkondiging zal in de toonsoort moeten staan van de blijde boodschap. Die vormt de kern van de prediking (vgl. antw. 84 H.C.; D.L. 11,5). Wij preken geen hel en verdoemenis. Maar wij verkondigen Gods vergevende liefde in Christus. Tegelijk is het zo dat die liefde alleen dankbaar geloofd kan worden waar men besef heeft van

eigen verlorenheid, waar men komt als *armen* tot de milde Gever, als *zieken* tot de Geneesheer, als *zondaren* tot de Werker van gerechtigheid, als *doden* tot Hem die levend maakt. Onze tijd heeft een prediking nodig die de gemeente stelt voor de heilige God, voor zijn afschuw van en toorn over de zonden, en die voor haar zo weer laat flonkeren die parel van grote waarde: het evangelie van vrijspraak en vergeving! Wij mogen bij een wegebbend schuldbesef goede moed hebben. Het tij is te keren. Want er is een *belofte* van God (vgl. D.L. 1,16) dat Hij door de prediking zijn genadewerk en ons wil werken. Ook de oprechte droefheid dat wij God door onze zonden vertoornd hebben. Ook de schulderkenning: 'Ga niet in het gericht met uw knecht, want niemand die leeft, is voor U rechtvaardig' (Ps. 143:2)

Dr. A.N. Hendriks is emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk te Amersfoort-Centrum

- ¹ J. Douma, *Hoe gaan wij verder?* Kampen z.j., p. 56.
- ² Hans van Benthem en Klaas de Vries, *Meer dan genoeg. Het verlangen naar meer van de Geest*, Barneveld 2001, p. 161
- ³ VGL. C. Trimp, *Klank en weerklink. Door prediking tot geloofservaring*, Barneveld 1989, p. 176
- ⁴ Vgl. T. Brienens, *De liturgie bij Johannes Calvijn*, Kampen 1987, p. 103
- ⁵ Vgl. J. Douma, *a.w.*, p. 56,57
- ⁶ J.T. Bakker, *Coram Deo. Bijdrage tot het onderzoek naar de structuur van Luthers theologie*, Kampen 1956, p.101, wijst erop dat dit de achtergrond is van Luthers beroemde formule. C. Graafland, 'Luthers leer van Woord en Geest in

relatie tot het gereformeerd protestantisme', in: W. Balke e.a., *Luther en het gereformeerd protestantisme*, 's-Gravenhage 1982 zegt: 'Het behoort tot de meest kenmerkende aspecten van Luthers verstaan van het leven des geloofs, dat de gelovige altijd weer van vooraf aan moet beginnen. Hij wordt altijd weer opnieuw de zondaar, die uitsluitend aangewezen is op de vergevende genade van God'. (p. 219).

- ⁷ Geciteerd bij F. van der Pol, 'Het wonder van de vergeving. Luther over zonde, schuldbelijdenis en vergeving', in J.W. Maris en F. van der Pol, *De zonde uit beeld*, Barneveld 1994), p. 49.
- ⁸ Voor de argumentatie dat het in Rom. 7: 13-26 gaat over de bekeerde Paulus zie A.L.Th. de Bruijne e.a., 'Groeien in Christus', *De Reformatie*, jrg. 72, nrs. 2-7; W.H. Velema, *Geroepen tot heilig leven*, Kampen 1985, p. 74 e.v.; C. Trimp, 'Prediking van de wet: gezondmakende leer', in J.W. Maris en F. van der Pol, *De zonde uit beeld*, p. 134 e.v.; J. Wesseling, 'Drieluik van het normale christenleven', in: H. ten Brinke e.a., *Meer dan genoeg*, p.42 e.v.
- ⁹ J. van Bruggen, *het evangelie voor Israël*, Kampen (1999), p. 112.
- ¹⁰ Voor een overzicht zie W. Steenbergen, "'Paulinische" gemeentebesouwing', in: *Uw knecht hoort. Theologische opstellen...*, Amsterdam 1979, p. 156 e.v.
- ¹¹ H. Bavinck, *Gereformeerde Dogmatiek*, IV, Kampen 1930, p. 247.
- ¹² W.H. Velema, 'Zonde en berouw in onze moderne samenleving', in: J.W. Maris en F. van der Pol, *De zonde uit beeld*, p. 14.
- ¹³ H.G.L. Peels, *Heilig is Zijn Naam*, (Bedum 2000), p.21.
- ¹⁴ J. Kamphuis, 'Ootmoed en zekerheid. Overwegingen bij Psalm 25', in J.W. Maris en F. van der Pol, *De zonde uit beeld*, p. 150.
- ¹⁵ Vgl. het hoofdstuk 'De verkondiging van Gods oordeel', in A.N. Hendriks, *Verkondig het Woord! Bijdragen over de prediking, de predikant en de hoorder*, (Bedum 2004), p. 74 e.v.

PERSBERICHT

Aix-en-Provence komt naar Nederland.

In de derde week van januari hoopt Michel Johner, docent ethiek en voormalig rector van de Faculté Libre de Théologie Réformée in Aix-en-Provence, de Franse zusterfaculteit van de Theologische Universiteit Kampen, naar Nederland te komen.

Hij zal D.V. op twee plaatsen een lezing houden over het onderwerp:

Gereformeerd in Frankrijk, een kwestie van moed houden.

Woensdag 19 januari, 20.00 u.
Geref. Kerk: "Vaste Burcht"
Lekkenburg 148
2804XG Gouda

Donderdag 20 januari, 20.00 u.
't G-bouw,
Burg. Vos de Waelstraat 2,
8011AT Zwolle

De Stichting Kampen-Aix-en-Provence nodigt belangstellenden van harte uit één van deze avonden bij te wonen.

Rustdag in een niet-theocratische samenleving (1)

Wanneer veel in beweging is, komt het er op aan zich te richten op vaste punten. En juist in een roerige tijd wil men vastheden niet prijsgeven. Het werd openbaar toen er synode-uitspraken over de zondag werden gedaan die volgens sommigen een streep zouden halen door de viering van deze dag.

Inmiddels is verschenen het deputatenrapport voor de Generale Synode van 2005 met een handreiking waar onze kerken veel aan kunnen hebben. Als het gaat om de onderbouwing vraag ik me af of er niet een kortere en betere weg is dan in dit rapport gewezen wordt.

J.A. Boersema ■

In deze artikelen wil ik er voor pleiten de zondagsviering te zien als blijk van gehoorzaamheid aan het vierde gebod. En eveneens om alle tien geboden te erkennen als de blijvende grondwet van Gods verbond en Gods rijk. Maar tegelijk mag niet vergeten worden dat deze hoofdgeregels van het verbond in een bepaalde context staan: die van de woestijntijd. Let alleen maar op de zinnen waarin verwezen wordt naar de arbeid van de slaaf en de slavin, de os en de ezel. De overtuiging dat de Tien Geboden de altijd geldende hoofdgeregels van het verbond is sluit niet uit dat er nadrukkelijk aandacht moet zijn voor de context waarin de regels gegeven zijn. Dat kan ons ook helpen om het gebod tot viering van de rustdag te hanteren op een niet-krampachtige wijze. Want het vasthouden aan het vierde gebod als grondslag voor de viering van de rustdag hoeft echt niet leiden tot tuchttoefening over iedereen die werkt op die dag, ongeacht de persoonlijke omstandigheden. Die conclusie is te snel getrokken en drijft in de richting van een andere, maar minder duidelijke onderbouwing van de zondagsviering.

Het prijsgeven van de zondag zal voortgaande secularisatie alleen maar in de hand werken. Maar het opleggen van zondagsrust kan niet meer gebeuren op de wijze waarop in de theocratische samenleving van oud-Israël de sabbatsrust werd geëist. In de eerste eeuwen van de christelijke kerk werd de zondagsrust dan ook niet opgelegd. En de Here Jezus zelf maakte al bezwaar tegen een hardvochtige hantering van de sabbatsregels.

Leven we in een bijzondere tijd?

Wie zal ontkennen dat het christelijke deel van de Nederlandse samenleving in beroering is en dat de Gereformeerde Kerken dat ook zijn? En wie ziet niet dat de twee polen waartussen de spanning ontstaat gevormd worden door hen die leven in het besef dat de eigen tijd heel bijzonder is, tegenover hen die juist willen vasthouden aan vroeger. De eersten zeggen dat antwoorden van vroeger niet voldoende zijn, en dat ze getoetst moeten worden op bruikbaarheid voor vandaag. De anderen vrezen dat het loslaten van de oude herkenningpunten het begin van het einde zal zijn.

De Bijbel is ten volle relevant, ook al stamt ze uit een andere tijd dan de onze.

Wie zegt dat zo'n oude Bijbel eenvoudigweg niet van toepassing kan zijn op hedendaagse problemen onderschat haar. En met even veel recht kan gevraagd worden of degene die dit beweert zijn eigen positie niet overschat.

Weliswaar is er geen tijd geweest met zulke snelle veranderingen als de onze. Maar moet dat betekenen dat de mens fundamenteel veranderd is? Waarom konden de Middeleeuwen en de mens van de tijd van de Reformatie zich wel zonder meer gelijk stellen aan de gelovigen van de bijbelse tijden, en wijst de mens van vandaag telkens op geweldige cultuurverschillen die een identificatie onmogelijk zouden maken (G.J. Buijs)¹. A.L.Th. de Bruijne schrijft dat er in de Schrift wel eens veel meer opgesloten kan zitten dan wij nu beseffen en dat de Schrift een redundantie in zich heeft, een zekere overvloedigheid, die maakt dat de Schrift

geschikt is voor alle tijden. Er zal nooit een generatie zijn die met recht kan zeggen dat in haar tijd het moment gekomen is om alles te kunnen begrijpen.

Het verstaan van de Bijbel hangt af van levende omgang met het Woord. Het is niet alleen een kwestie van goed uitleggen, maar vooral van aanvaarden. Hoeveel christenen zullen er niet geweest zijn die aangewezen waren op mondelinge overlevering en toch dicht bij de Bijbel leefden. En ze zijn er nog!

Het is vooral West-Europa (anders dan het ook hoog-ontwikkelde Noord-Amerika) dat zich laat drijven door het besef te leven in een tijd, zo bijzonder, dat we niet meer ontvankelijk zijn voor waarheden van vroeger, incl. de Bijbel. Als we leven in de veronderstelling dat we een heel bijzondere tijd beleven en ver afstaan van de wereld van de Bijbel, dan vergeten we dat tot op vandaag veel volken een samenleving kennen, die lijkt op het oude Israël. Een agrarische samenleving, met patriarchale verhoudingen. Ook zijn er veel samenlevingen die in hoge mate genieten van de vooruitgang van de techniek maar waar nog steeds de rol van de familie overheersend is en de positie van man en vrouw lijkt op die in het oude Israël (China, Japan, Korea). Democratie en aandacht voor de rechten van het individu, op de wijze waarop we dat in Nederland tegenkomen, is misschien wel zeldzaam in deze wereld.

Wordt het niet tijd met het Woord van God weer ongedwongen om te gaan? Sinds de 18e eeuw, de Verlichting, hebben velen zich het Woord laten afnemen door Schriftkritiek. De Gereformeerde Kerken moeten nu uitkijken om niet te vallen in de strik van een gematigde vorm ervan. Wanneer gedeelten van de Bijbel niet precies passen bij andere passages, wanneer volgens ons niet alles tot in de details klopt, ervaren we moeite met zulke Bijbelgedeelten. Terwijl de wijze van omgaan met de Schrift bij Christus en zijn apostelen heel anders was. Zij getuigden ervan dat de Schrift van God was en dat de wet en de profeten al over Christus spraken. Zij bogen voor de Schrift. Maar als ze citeerden uit het O.T. deden ze het vaak in grote lijnen en vooral met aandacht voor het zinsverband. Zij speelden de ene tekst niet tegen de andere uit maar drongen door tot de kern, en ze vatten vaak schriftgedeelten samen wanneer ze deze weergaven. Gematigde kritiek op de Schrift wordt zichtbaar in de gedachte dat de Bijbel op sommige belangrijke vragen toch geen antwoord heeft. We kunnen denken aan vragen rond huwelijk en echtscheiding, rond de vrouw in het regeringsambt in de kerk, en over de fundering van de zondagsrust. Dit zijn trouwens geen problemen van de laatste tijd alleen. Agnes Amelink geeft de ironische opmerking door van hen die vonden dat, gelet op kerkelijke discussies, eigenlijk maar twee van de tien geboden belangrijk lijken te zijn: het vierde en het zevende².

De bedoeling van deze artikelen is de geldigheid van Gods Woord te beschrijven voor een samenleving die anders is dan die van het theocratische Israël. Vooral gaat het ons om de wet inzake de rustdag. God regeerde in de theocratie van Israël rechtstreeks, en gaf ook zijn regels voor het burgerlijke en sociale leven. In een samenleving als de onze komen deze wetten van de burgerlijke overheid en daarom zal de toepassing van de wet wel eens anders zijn dan vroeger in Israël. In Israël stond op ontheiliging van de sabbat een zware straf, dat kan in een niet-christelijke samenleving moeilijk van de overheid worden gevraagd. In Israël werkte iedereen mee aan een klimaat dat de sabbatsrust bevorderde. Ook dat is bij ons niet meer het geval.

In het volgende artikel gaan we luisteren naar wat adventisten over de rustdag hebben gezegd, en gaan we dieper in op het bijzondere van de theocratie in Israël. Daarna komt aan de orde dat gelovigen vroeger (als voorbeeld Luther) vaak minder krampachtig met de Schrift omgingen dan wij doen. Maar vooral dat een onbekrompen hantering juist samenhangt met inzicht in de geschiedenis van het heil en de geschiedenis van het verbond.

Ds. J.A. Boersema is predikant van de Gereformeerde Kerk te Apeldoorn-Zuid

¹ A.L.Th. de Bruijne in: Woord op Schrift, theologische reflecties over het gezag van de Bijbel, 2002.

² Agnes Amelink, De Gereformeerden, 2003.

Harlingen - De kerk van Harlingen heeft, in overleg met deputaten dienst en recht, ds. J.G. van der Hoeven benoemd tot tijdelijk predikant in deeltijd. De benoeming geldt voor de periode van 1 november 2004 tot 1 september 2005

Almkerk-Werkendam - beroepen: kandidaat A. van der Lugt te Ermelo

Surhuisterveen - beroep aangenomen: kandidaat G. Roorda te Kampen, die bedankte voor Hengelo (tweede predikantsplaats)

's-Hertogenbosch - beroep aangenomen: ds. G. Zomer te Amersfoort (Hoogland)

Smilde – beroep aangenomen: ds. H.J.C.C.J. Wilschut te Assen-Zuid

Demotie is wat anders dan een treetje lager

Er ligt een taboe op het woord demotie. Demotie is het tegenovergestelde van promotie. Spreken over demotie ligt gevoelig, want mensen denken er over in termen van teruggezet worden. Carrière betekent vooral vooruitgang. CNV-voorzitter, Doekle Terpstra, pleitte onlangs voor de opheffing van het taboe op deze term. Terpstra toonde zich daarmee opnieuw een vakbondsman met oog voor veranderende perspectieven. In een periode, dat er nagedacht wordt over langer werken, blijven deelnemen in het arbeidsproces door ouderen, het afremmen van vroegpensioenregelingen wordt het steeds relevanter na te denken over loopbaanvormen, waar carrière en promotie minder onlosmakelijk aan elkaar verbonden zijn.

J. Westert ■

Demotie heeft geen grote plaats in het loopbaanbeleid van organisaties. Meestal is het verbonden met het terugzetten van niet goed functionerende werknemers in een andere, lagere functie. Promotie is een woord met prettige gevoelswaarde. Dat geldt niet voor demotie. In de westerse prestatie maatschappij kennen we een arbeidsbestel, waar groei, effectiviteit, resultaten en het belonen van resultaten de belangrijkste elementen zijn. In arbeidsverhoudingen spreken we graag over competenties en het managen daarvan. Competentiemanagement gaat vrijwel nooit uit van een natuurlijke teruggang in prestaties. Ten diepste kennen we in de werksituatie daarvoor maar een paar mogelijkheden. We laten mensen voortmodderen in hun functie. In functioneringsgesprekken draaien we omzichtig om de hete brij van het onvoldoende functioneren heen. Zo dienen medewerkers in organisaties soms jarenlang hun tijd uit. Of we kiezen voor de drastische methode van outplacement of ontslag. In sommige situaties nemen we het voor lief, dat daarvoor een flinke afkoopsom moet worden betaald.

Maar alles liever dan nadenken over een andere, lichtere functie, of een functie die beter aansluit bij de competenties in een bepaalde levensfase. In het beeld van veel managers, maar ook van veel medewerkers werken gesprekken over demotie demotiverend, of zorgen ze voor verstoorde verhoudingen.

Sociaal verantwoord

Een belangrijk element in het nadenken over

het demotievraagstuk is de salariskwestie. Daar vroeg Doekle Terpstra terecht aandacht voor. De standaardgedachte is: hoe ouder mensen worden, hoe hoger het salaris of de functie. Is die redenering bij de ontwikkelingen in onze samenleving nog wel valide? Nadenken over demotie betekent dat organisaties zorgvuldig beleid moeten gaan maken voor medewerkers, die langer aan het arbeidsproces moeten deelnemen. Dat vergt een sociaal verantwoorde aanpak. Met name is voor de meeste oudere werkenden de pensioenproblematiek een essentieel punt. Maar vervolgens gaat het ook om anders na te denken over ontplooiing van capaciteiten van medewerkers dan alleen in termen van prestatie en hoger in rangorde. Er zijn meer mogelijkheden voor oudere medewerkers als zij bereid zijn een functie te aanvaarden, die aansluit bij hun levensfase. Dat kan soms betekenen, dat je in een bepaalde levensfase op het punt van salaris een stap terug moet doen. Demotie kan net als promotie niet collectief per CAO worden geregeld. Er kunnen echter wel faciliterende voorwaarden worden geschapen om demotie in het kader van loopbaanbeleid uit de taboesfeer te halen. In de sfeer van pensioen moeten er goede afspraken komen, ook ten aanzien van salariëring zijn aanpassingregels te maken.

Carrière

Carrière is gekoppeld aan vooruitgang en een lijn omhoog. Het begrip carrière is typisch een term, die wordt bepaald door een sterk eenzijdig vooruitgangdenken van een prestatie maat-

schappij. Deze eenzijdige benadering van een loopbaanpatroon komt ook vaak niet overeen met de werkelijkheid van veel mensen. Loopbanen ontwikkelen zich vaak veel diverser. De praktijk is weerbarstiger. Hoeveel mensen solliciteren niet naar een andere baan, omdat zij zich in een andere functie weer prettig voelen in hun werkomgeving? Hoeveel mensen hebben na baanverlies een niet heel ander arbeidsperspectief gekregen?

Demotie kan ook een stap opzij zijn, en een andere functie is niet per definitie een stap naar beneden. Over demotie denken we ook te zeer alleen na vanuit het perspectief van de arbeidsorganisatie. Het perspectief vanuit de medewerker wordt te weinig benadrukt. Daardoor krijgt demotie vooral iets van een verplichte terugzetting in functie. Zo roept de term ook bijvoorbeeld weerstand op. Maar wat te denken van de manager die genoeg heeft van het managen of het aansturen van een team en voor zichzelf constateert dat hij graag nog een aantal jaren een inhoudelijke of adviserende bijdrage wil leveren. Of een werknemer in een zwaar beroep, die in een bepaalde levensfase beter een stap zijwaarts kan doen. Demotie is geen op zichzelf staand thema, maar hoort thuis als element in het arbeidsmarktbeleid voor oudere medewerkers.

Ook in de kerken

In onze kerken nemen we soms ook dezelfde problematiek waar. Predikanten kunnen, wanneer het gaat om hun "maatschappelijke loopbaan", alleen maar van een kleinere naar een grotere gemeente. Het bespreekbaar maken van een andere keuze is lastig. De overgang naar een kleinere gemeente levert qua inkomen al gauw een te fors verlies op. De beweging als zodanig zou echter vaak winst betekenen voor zowel de predikant als de kerkelijke gemeente. Indien in de ambtelijke loopbaan met de levensloop en de levensfase van predikanten meer rekening met deze elementen kon worden gehouden, zou dat een stap vooruit zijn. Wat dat betreft is het echt gewenst, als het kerkverband meer landelijke faciliteiten beschikbaar kan stellen zulke stappen beter te faciliteren. Het helpt bij het voorkomen van ziekteverlof en reïntegratie na uitval. Op één punt hebben de Gereformeerde Kerken in elk geval een voorsprong. Predikanten, die vanaf hun zestigjarige leeftijd voor een kleinere gemeente en een lager traktementsniveau kiezen, hoeven daarvan geen hinder te ondervinden bij de vaststelling van hun emeritaattraktement (pensioen). In de hele samenleving ligt hier het heikele punt. Voor een meer levensfase gericht loopbaanbeleid zijn meer geavanceerde pensioensystemen nodig. Terpstra bepleit terecht extra mogelijkheden via een wetelijke levensloopregeling.

Mentale omslag

Maar meer nog dan de materiële voorwaarden vraagt demotie om een ander denkkader in onze hoofden. Er is een mentale omslag nodig in ons denken over arbeid. In het arbeidsbestel zijn werknemers gericht op zelfontplooiing. Dat staat echter vooral in het teken van maximalisering van de prestatie en het inkomen. Het vrijwillig zelf aangeven, dat je een andere stap wilt zetten, is geen geliefd gesprekstema in veel arbeidsorganisaties en op de werkvloer. Ook vanwege de ongelijke machtsverhoudingen ligt er wel degelijk een taboe op. Werk en functies ontnemen te zeer hun zin aan het den-

demotie kan ook een stap opzij zijn, en een andere functie is niet per definitie een stap naar beneden

ken in termen van promotie, hoger en geld. Dat blijft het kenmerk van eenzijdigheid houden. In het christelijk denken over arbeid staat centraal, dat je als mens in de breedte tot je recht moet komen in de omgeving, waar je functioneert. Er zijn meer aspecten, die zin geven aan het menselijk bestaan. God liefhebben boven alles en de naaste als jezelf, vraagt in elke levensfase om een kritische houding om ook naar jezelf te kijken. God liefhebben vraagt om ruimte om niet ten koste van jezelf vast te houden aan de baan, die eigenlijk boven je macht is komen te liggen.

Aandacht schenken aan de naaste vergt de ruimte om oog te hebben voor de omgeving. De naaste liefhebben als jezelf lukt eerst als je oog hebt voor goede zelfliefde. In onze prestatie maatschappij verbinden we die zelfliefde meestal met materiële waarden. Voor een goede balans is meer nodig. Ondermeer door te onderkennen, dat je in een bepaalde levensfase beter op een andere tree kunt functioneren.

Het thema demotie moet uit de taboesfeer, constateerde Doekle Terpstra. Hij heeft groot gelijk. Daarbij gaat het er niet om dat bedrijven en organisaties een nieuw instrument moeten krijgen om mensen terug te kunnen zetten, maar wel om een andere manier van denken bij veel werkenden zelf. In een tijd waarin in het beleid onontkoombaar de richting van langere arbeidsparticipatie wordt ingeslagen, is het nodig voor mensen in die levensfase om de mentale knop te leren omzetten en keuzen te maken, die bij die fase passen. Een stap opzij, of terug kan juist dan veel rijkdom opleveren. Tegelijkertijd moet er iets gebeuren aan de maatschappelijke acceptatie en de condities, waaronder demotie kan plaatsvinden.

Jan Westert is directeur van PhiladelphiaSupport en was daarvoor algemeen secretaris van het GMV. Reacties: j.westert@wx.nl

Vrouw en ambt

In de Wekker schreef prof. dr. J.W. Maris over het besluit van de Nederlands Gereformeerde Kerken om de ambten open te stellen voor de vrouw:

G.J. van Middelkoop ■

Met spanning is binnen en buiten de Nederlands Gereformeerde Kerken gewacht op de besluitvorming van de landelijke Vergadering over de ambten, door sommigen met verwachting, door anderen met vrees.

Het studierapport *Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten (VOP)* over de openstelling van de ambten voor de vrouw was al wijd bekend, vooral doordat het op de website van de NGK was te raadplegen. Het wees uitdrukkelijk de kant op van de openstelling van alle ambten voor vrouwen, evengoed als voor mannen. In 1995 was al ruimte gemaakt voor vrouwelijke diakenen. In de voorafgaande onderbouwing was toen al gesteld dat het beginsel waar het om moest gaan alle ambten betrof, dus ook dat van ouderling en predikant.

Of destijds om praktische of toch om principiële redenen in het besluit de deur alleen voor vrouwelijke diakenen werd geopend, bleef wazig. Achteraf gezien is de tendens toen wel gezet.

De Landelijke Vergadering heeft nu de ontwikkeling voltooid en de besluitvorming gecompleteerd. De weg is open voor vrouwelijke ouderlingen. En voor predikanten?

Nee, voor predikanten niet. Daarover zal de LV over drie jaar beslissen. Hoe principieel is de genomen beslissing?

Vrouwelijke ouderlingen nu - predikanten over drie jaar

Het is wel belangrijk te zien dat de principiële beslissing nu - op 25 juni j.l. - genomen is.

De LV oordeelde dat voldoende is ingegaan op de vragen, o.a. die van de kant van Vrijgemaakte Gereformeerde en Christelijke Gereformeerde Kerken, maar ook van binnen de NGK en op de LV. De bijbels-theologische onderbouwing in het rapport werd aanvaard.

In de besluitvorming wordt gesteld, dat de toelating van vrouwelijke ambtsdragers een zaak van christelijke vrijheid is. Het *moet* niet, maar

het *mag* wel, bijbels gezien. En dat nog drie jaar op vrouwelijke predikanten moet worden gewacht? Dat is omdat het besluit alle plaatselijke kerken raakt, die het nog moeten aanvaarden (ratificeren). En als een gemeente er moeite mee heeft, heeft die toch met de toelating van een vrouw als predikant te maken op een regiovergadering. Daar zit een bepaalde kerkrechtelijke opvatting achter die we in de CGK zo niet kennen. Wij menen dat in het besluit van een meerdere vergadering de plaatselijke kerken wezenlijk al gesproken hebben. Maar goed - dat constateren we zonder al te grote pijn.

De meeste moeite zit ergens anders. En de klok zal over drie jaar niet worden teruggezet.

De beslissing is gevallen. Ook het regeerambt staat open voor de vrouw.

De basis

De kern van het rapport, en van de genomen beslissing, ligt in de hermeneutiek. Dat wil zeggen in de *manier* waarop met de gegevens van de Schrift wordt omgegaan.

Vorig jaar heeft de desbetreffende studiec commissie het VOP-rapport aan de christelijke gereformeerde deputaten voor eenheid aangeboden met het verzoek om commentaar. Dat hebben deputaten aangegeven, onder verwijzing naar de publicatie van de synode van 1998 *Vrouw en ambt*, en nadat waardering is uitgesproken voor het stellig zorgvuldig geschreven rapport: 'Wat kon worden vastgesteld is, dat de conclusies van het rapport gebaseerd zijn op een hermeneutische keuze, waardoor van een aantal besproken schriftgegevens is gezegd, dat die om redenen van contextualiteit niet doorslaggevend kunnen zijn. Dat de hermeneutische vragen, zoals ze in het rapport aan de orde worden gesteld, noodzakelijke vragen zijn, wordt door ons erkend. Dat uw commissie er kennelijk mee geworsteld heeft, en er niet lichtvaardig mee is omgegaan, wordt evenzeer

erkend en gerespecteerd.'

Toch uiten deputaten hun grote zorg. Die is namelijk 'dat de hermeneutische keus van het rapport tot gevolg heeft, dat een aantal schriftgegevens niet in hun bedoeling opengaan, maar als voor ons niet relevant kunnen worden terzijde gesteld. Deze hermeneutische discussie, dit dilemma zelfs, heeft ook op de synode van 1998 een rol gespeeld. Wat toen de doorslag heeft gegeven is het verlangen geweest de Schriften ook op deze punten open te laten, en niet te sluiten.' Dan wordt vastgesteld, hoewel de worsteling van de commissie wordt onderkend, dat in de gemaakte keus 'per saldo de Schrift eerder gesloten dan geopend wordt.' Dit wordt dezer dagen geïllustreerd door een opmerking van de voorzitter van de LV, ds. W. Smouter, die zei, dat het moeilijk wordt als overal in de maatschappij vrouwen leidende posities innemen, en dat dat in de kerk niet kan. Dat is een opmerking die alleen goed te plaatsen is als niet het woord van de Schrift, maar onze keus de doorslag geeft. Het mooie woord hermeneutiek komt tegenover de tekst zelf te staan.

Kerkelijke hindernis

In de reactie van deputaten staat ook nog iets over de kerkelijke verhoudingen tussen NGK en CGK. In het rapport is de vraag gesteld of verdergaande openstelling van de ambten de 'kleine oecumene' belemmert. Het gegeven positieve antwoord op die vraag wordt door deputaten onderschreven. Al zijn de landelijke contacten sterk gereduceerd, het door de synoden van 1998 en 2001 uitgesproken verlangen

naar herstel van een wezenlijker niveau van contact was geen beleefdheid, maar een zeer bewust gemeente uitspraak. Aanvaarding van de aanbeveling van het rapport zal wel een ernstige belemmering vormen.

'Echter moet ook niet vergeten worden welke gevolgen dit plaatselijk kan hebben. Een rechtstreeks probleem kan ontstaan voor de gemeenten van NGK en CGK die een samenwerkingsverband met elkaar hebben. Ambtsdragers en gemeenteleden van de NGK zullen zich bij het niet gebruiken van de vrijheid tot het aanstellen van vrouwelijke ambtsdragers belemmerd voelen werkelijk te participeren aan de besluiten van de eigen kerkgemeenschap en van christelijke gereformeerde kerken en hun ambtsdragers wordt uiteraard verwacht, dat ze zich houden aan de besluiten van de generale synode, zodat zich een pijnlijke frictie van verschillende loyaliteiten kan voordoen.'

In die situatie komen we dus nu te verkeren. Op de waarschuwingen is niet of nauwelijks ingegaan. Dat doet wel zeer. CGK-kerkenraden die zich voor de genoemde frictie geplaatst zien, mogen beseffen dat het niet aangaat via een besluit van de LV de afspraken waar wij binnen het eigen kerkverband beloofd hebben ons aan te houden, te negeren.

Een kerkelijk besluit, qua onderbouwing problematisch, dat zou kunnen leiden tot spanningen binnen een samenwerking die als iets moois van de Here wordt beleefd. De LV heeft ons hier niet blij meegemaakt.

"Ik heb nog nooit zoiets gezien, het doet me denken aan de beelden van de ramp in Zeeland in 1953."

Hulpverlener Timmo Gaasbeek in Sri Lanka

Vloedgolf Azië

Steun de noodhulpactie van Woord en Daad en ZOA-Vluchtelingen zorg. Geef o.v.v. "Vloedgolf Azië"

Giro 3020900, Gorinchem
www.woordendaad.nl

Giro 550, Apeldoorn
www.ZOA.nl

Afstemming heeft plaatsgevonden met TEAR fund.

PERSBERICHT

Theologische Universiteit belegt regiobijeenkomsten over toekomst van de TU

In 2004 heeft de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) haar honderdvijftigste verjaardag gevierd met verschillende festiviteiten in Kampen. In aansluiting daarop belegt de TU zes regiobijeenkomsten, in januari tot maart 2005.

Tijdens deze bijeenkomsten willen bestuursleden en docenten met kerkleden spreken over het werk aan de Theologische Universiteit. Centrale vraag daarbij is, wat de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en hun leden in de nabije toekomst van de TU mogen verwachten. Wat voor theologisch geschoolde mensen hebben zij in de situatie van dit moment nodig? Welke accenten en speerpunten zijn voor de opleiding van belang? Hoe moet het ambt van predikant in deze tijd worden ingevuld? Welk werk kan er door andere theologisch geschoolde werkers in de kerken gedaan worden?

De TU wil niet alleen zelf gedachten ontwikkelen over deze belangrijke onderwerpen. Zij wil daarover ook graag van gedachten wisselen met de mensen voor wie het werk aan de TU feitelijk gedaan wordt: de kerkleden.

De planning van de regiobijeenkomsten is als volgt:

Plaats	Datum	Aanvangstijd
Assen, Maranathakerk	donderdag 20 januari	20.00 uur
Eindhoven, Jacobuskerk	zaterdag 29 januari	14.00 uur
Axel	vrijdag 18 februari	19.45 uur
Ommen	donderdag 24 februari	19.45 uur
Rijnsburg	donderdag 3 maart	19.45 uur
Nijkerk	donderdag 17 maart	19.45 uur

KERNREDACTIE:

Drs. G.J. van Middelkoop,
Prof. Dr B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Dr. E.A. de Boer, Drs A.L. Th. de Bruijne,
Drs. I.D. Haarsma, Prof. Dr. G. Kwakkel,
Drs. B. Luiten, Drs K. de Vries, J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs E. Brink, J.M. de Jong,
Drs. A.S. van der Lugt, Dr J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT::

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 301 36 36

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.

Uitgever: Print Media.bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv. Bedum

ADMINISTRATIE EN

ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,50 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 109,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december

- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-
nementsjaar schriftelijk op per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,20 (incl. Porto).

De Reformatie is op cassette ver-
krijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES:

Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

ISSN 0165-5191